

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

48. de Vsu & amplificatione Caussarum

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

Quod vivis : cinis, & manes, & fabula fi-
es,
Vive memor lehi: fugit hora, hoc quod loquor
inde est.

De usu & amplificatione causarum.

CAPVT XLVIII.

Ex his apparet huius loci usum frequen-
tissimum esse, eundemque vtilissimum.
Materia ad corporearum rerum, siue natura-
lium, siue manufactarum commendationem,
vel vituperium valet. Qualis est enim mate-
ria, tale plerumque est opus, sic Cic. 3. de
natura Deorum, omne corpus mortale esse
probat, quia constat ex elementis. Omne
corpus, inquit, aut aqua, aut ignis, aut aer, aut
terra est, aut id quod concretum ex his, aut
aliqua ex parte eorum, horum autem nihil
est, quod non intereat. Efficiens eruditam ha-
bet cognitionem, & ubi multæ simul congru-
unt, per amplam dicendi materiam suppedi-
tant. Tum in excogitando ingenium, in di-
gendo iudicium, in explicando flumen orati-
onis expriment. Forma interior ad Philoso-
phos pertinet, species, & figura exterior ad
hypotyposon usum non mediocriter facit.
Iam verò finis, in deliberatiuis orationi-
bus, omnino necessarius est, & ad ordiendam
orationis telam aptissimus. Ex causarum
qualitate, effectorum fermè rationem,
conditionemque inferimus, non leuibus ar-
gumentis, si modò causæ ipsæ rectè assigna-
tæ fuerint. Alioquin non decet confutandi
locus, si materia, si forma, si efficiens, aut finis,
præter rem, aut etiam contra rem ab aduer-
sario constitutus, ostendatur peccasse in prin-
cipijs, causas, aut falsas pro veris, aut obscu-
ras pro certis, aut pro germanis remotas at-
tulisse: Aliæ proferentur, quæ cum ratione,
& communi hominum sensu, & effectis con-
sentiant. Sic qui Solem noctis causam dixe-
rit, quod eius absentia terris nox irrepat, con-
vincetur falsam causam attulisse, non enim
Sol causa tenebrarum est, licet ex eius absen-
tia nox necessario consequatur. Verum cum
ansam cæteræ causæ refutationis præbe-
ant, maximè tamen efficiens, quæ ut pluri-
mum in multos ramos diffundi solet, & ac-
commodatè per amplificationem tractari.

Cic. 3. de
natura
Deorum.

In quæstione, quam de finibus bonorum
& malorum philosophorum disputatio ven-
tilavit, ducentas octoginta, & octo sectas
esse Marcus Varro Romanorum omnium
doctissimus animadvertit: Quæ tamen om-
nes à vero aberrarunt, ipsa deinde media,
quæ respectu vnius, ac solius finis permulta
sunt, in infinitum crescere oportuit. Ex quo
sexcentis erroribus, & vitijs oppletum fuit
humanum genus. Nec mirum, si diuina ha-
bent oracula. Hoc inveni, quod fecerit Deus ho-
minem rectum, & ipse se infinitis miscuerit qua-
sitionibus. Vt in hoc, ita in multis, vel mini-
mis quotidie peccatur ab imprudentibus, quo
fit, ut magnum sit ad stabilendam causam
adiumentum, destinatum finem agnovisse.
Videas aliquos ad dicendum aggredi, ante-
quam quid velint, aut spectent, aut à quibus,
aut quomodo destinant. Unde & verba
quasi globulos ex argilla mittunt in pecto-
ra, quæ statim franguntur antequam eò, quod
missa sunt, perueniant. Contra alios, qui & fi-
nem sincerum omnino spectant, & ipsum
qualis sit egregiè norunt, faces, & sagittas igni-
tas in animos spargere. Tanti est in eo esse
prudentem. Est autem finis, ut rectè animad-
uerit Aristoteles, id cuius gratia sit ali-
quid, idque non extremum, sed optimum, &
rectè D. Augustinus finem perfectionem esse
ait, non consumptionem. Vbi rectè assignatus
est finis, quod in deliberationibus maximè
facto opus est, ad eum tanquam ad centrum
omnia argumenta referri solent, quæ media
esse oportet ad finem destinatum consequen-
dum. Hunc sibi finem aliquis proposuit, di-
uitem fieri oportet. Bene moritur, qui dum mo-
ritur, lucrum facit. Continuo avaritia suggerit
argumenta ad finem accommodata.

Ecl. 7. v.
30.

S. Aug.
enarr. in
psalm. 33.
Vsu finis
in delibera-
tionibus
præcipuus.

Perf. sat. 6.
75.

Vendo animam lucro, mercare, atque excute
solers,
Omne lacus mundi: ne sit præstantior al-
ter,
Cappadocæ rigida pinguis plausisse cata-
sta,
Rem duplici. Fecit: iam triplex, iam mihi
quarto
Iam decias redit in rugam. Depunge, ubi si-
stam.
Inuentus. Chryssipe, tui finitor acerui.
At si quis amat bonam mentem, & cœ-
lum itineris sui terminum statuit, inclamat
Spiritus.
— nostrum est

Aa

Exem-

Exemplum istius confutationis habes in Arnobio contra Ethnicos, qui Christianos orbis terrarum omnium malorum fontem exitisse dicebant, hoc ille primum irrisione traducit.

Arnob. l. 1.
aduers. gen.
166.

Nunquid (inquit) postquam Christiani esse coeperunt, in contrarias qualitates, prima illa elementa mutata sunt, ex quibus res omnes consensum esse concretas? Nunquid machina huius, & molis, qua vniuersi regimur, & continemur inclusi, parte est in aliqua relaxata, aut dissoluta constructio? Nunquid vertigo hęc mundi primigenij motus moderamen excedens, aut tardius repere, aut precipiti coepit volubilitate raptari? Nunquid ab occiduis partibus atollere se astra, atque in ortu signorum fieri coepta est inclinatio? Nunquid ipse siderum Sol princeps, cuius omnia luce vestiuntur, atque animantur calore, exarsit, intepuit, atque in contrarios habitus moderaminis soliti temperamenta corrupit? Nunquid Luna desijt redintegrare se ipsam, atque in veteres formas nouellarum semper restitutione traducere (ita ludit per interpretationem) mox ea, qua imputantur Christianis, ante Christianos contigisse conuincit. Casus, inquit, frequentissimi grandinis accidunt, in literis prisca non videmus imbres laeas totas saepe comminuisse regiones, difficiles pluuia fata faciunt emori, & sterilitatem indicunt terra. Immunis enim antiquitas malis ab his fuit, cum etiam flumina cognouerimus ingentia limis inhoruisse sicatis: Pestilentia contagia vrunt genus humanum. Annalium scripta perecurrere, vniuersas disceres gentes saepenumero desolatas, & viduas suis esse cultoribus. (Deinde) quando est humanum genus aquarum diluuijs interemptum, non ante nos? Quando mundus incensus in fauillas, & cineres dissolutus est, non ante nos? Quando vbes amplissimae marinis cooperta sunt fluctibus, non ante nos? & caetera, qua ille vaste profertur. Mox confutatis istis, qua afferebantur causis, alias subijcit. Quid si enim prima materies, qua in rerum quatuor elementa digesta est, miseriarum omnium causas suis continet irritationibus inuolutas? Quid si siderum motus certis signis, partibus, temporibus, lineis, pariunt haec mala, & subiectis afferunt variorum discriminum necessitates? Quid si stans temporibus rerum vicissitudines sunt, atque vt in maritimis aestibus, mo-

do secundae res affluunt, modo rursus restunt malis reciprocantibus prospera? Quid si materiae fax ista, quam sub nostris calcamus ingressibus, hanc habet sibi legem datam, vt expiret nocentissimos halitus, quibus corruptus aer iste, & corporibus labem ferat, & negotia infirmit humana? Quid si quod proximum vero est, quicquid vobis videtur aduersum mundo non est malum? Sic poterit hic locus disertè amplificari.

Effecta.

CAPVT XLIX.

Effecta, qua de causis haecenus dicta sunt, facile est effectorum rationem cognoscere, quando effecta sunt orta de causis, & habent perpetuum inter sese commercium. Quod sit vt causa in quatuor distincta species, tot effectorum creent genera: Est enim suus cuique effectus, quasi soboles addicta, ex quo vitium suarum capit argumentum. Homo corporeus est, videtur, tangitur, palpatur, hoc habet à materia: ratio emittitur, intelligit, sapit, & id nactus est à forma: Tres facultates, in vna anima praecellentes obtinet, intellectum, voluntatem, & memoriam. Causae efficiētis, hoc est, Dei vnius in tribus personis character est eximius, & maximus. Ad aeternum bonum se, sua que dirigit, ad hoc finis proprius impellit. Ita quaeque causa distinctos sortitur effectus. Est autem huius loci vius amplissimus, idemque fecundissimus. Si genus demonstratiuum spectes, sapius hoc pertextitur loco: quid enim illa rerum gestarum commemoratio aliud continet, quam effecta? Si iudicialis generis habeatur ratio, hoc loco fulcitur; cum praesertim, tam frequens facti, & infecti quaestiones agerentur. In deliberatio quoque genere multa necessariò effecta, sapius expromenda sunt, sed haec in vna. Nunc si accuratius consideretur, ad tria potissimum vtilissimum inuenitur. Primum est, quod res eas, quas sua natura texit, & quasi tenebrarum latebris vallauit, effectorum beneficio, quasi per sobolem parentes, agnoscamus. Si non plena, saltem rudè cognitione. Sic Deus O. M. ex effectis agnosceatur, vt argumentatur Minutius. At enim, quem colimus Deum, nec ostendimus, nec viderimus. Imò ex hoc Deum credimus, quod eum sentire possumus, videre non possumus. In operibus

Vide Cuius in Topic. 67.

Vfus effecti-
uū amplissimus.

Minutius
Felix in
Octauis
ribus